

**DE
ERFENIS
VAN
DE
GROTE
GEUS**

**DE
ERFENIS
VAN
DE
GROTE
GEUS**

JAAP VAN DE WAL

WalburgPers

Voor Mirjam, Daniëlle en Wesley

Afbeelding omslag

Zicht op de haven van La Rochelle, 1575, Mirjam Kraag.

Tekstcorrectie

Han Strijk, Alphen aan den Rijn

Omslagontwerp

Erwin Bomans^{BNO} Leucq!, Hof van Twente

Ontwerp binnenwerk

Marijke Maarleveld, ViaMare, Zutphen

© 2018 Jaap van de Wal, p/a Uitgeversmaatschappij Walburg Pers, Zutphen

© 2018 Uitgeversmaatschappij Walburg Pers, Zutphen

www.walburgpers.nl

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Zoveel mogelijk is getracht de eventuele rechthebbenden van de afbeeldingen te achterhalen. Rechthebbenden die in dit verband niet zijn benaderd wordt verzocht zich met de uitgever in verbinding te stellen.

ISBN 9789462493322

NUR 680

1

In de kiem gesmoord

Amsterdam, 1567, april. Het oranje vuur onder de smeltpot likte zich langs de zwartgeblakerde wand omhoog terwijl hij zijn gedachten probeerde te ordenen. De langste dag van zijn leven zat erop en hij voelde de vermoeidheid in al zijn ledematen. Vandaag was hij in het donker begonnen en geëindigd. Daartussen had hij op zijn benen gestaan zonder ook maar een keer te verzaken. Nu was het tijd voor het bier dat hij zichzelf al uren geleden beloofd had. Zijn goede vriend die hij zojuist had helpen ontsnappen nam het vrolijke vocht vaak de hele dag in, maar voor hemzelf was het zaak geweest om zo nuchter mogelijk te blijven en de dag tot een goed einde te brengen. Hij nam een voorzichtige slok om het zoet goed te kunnen proeven. ‘Net zo goed als altijd.’ Hij mompelde het meer tegen zichzelf, maar de ijzergieter die hem de pul had gebracht knikte instemmend terwijl die zijn mondhoeken droogde aan zijn smerige hemd. ‘Het beste vaatje van de week, heer. We zijn het er allemaal over eens.’ Hij staarde nog maar eens in het vuur dat onder de gloeiendhete pot brandde. De handel in ijzer draaide op volle toeren en hier in de kleine werkplaats smolten ze af en toe het afval zodat de smerderij ermee verder kon. Het ging soms tot diep in de nacht door om de opgebouwde hitte niet verloren te laten gaan. ‘Je moet het ijzer smeden als het heet is.’ Een van de vele door zijn vriend gebezigde gezegden die zoals altijd van wijsheid overliepen. Meestal lachte hij hem uit en probeerde hij ze zo snel mogelijk weer te vergeten, maar deze uitdrukking was hij begin van dit jaar gaan overnemen. Tot vandaag. Na vandaag zou hij de wijze woorden nooit meer in de mond nemen.

‘Laat het je smaken, jongen.’ Hij knikte geruststellend naar de gieter die na de laatste slok opgehouden was met zijn werk en nu besluiteloos

met een kistje oud ijzer in zijn handen stond. ‘Is alles in orde, heer?’ De man stond hem roerloos aan te staren, alsof hij een geest had gezien. ‘Niets aan de hand. Er is nog niks verloren.’ Hij ging rechtop zitten om een betere indruk te wekken, maar de gieter aarzelde wat betekende dat hij eruit moest zien als een geslagen hond. ‘Ga gerust verder met je werk. Laat mij maar even zitten.’ De zachte dwang waarmee hij de woorden uitsprak was genoeg. Het kistje werd naast de smeltpot geplaatst waarna de stukken ijzer omzichtig met een tang in het borrelende goedje werden afgezonken. Iedereen wist dat vandaag een diepzwarte dag voor hem moest zijn geweest. De veldheer Noircarnes was vanochtend met een Spaans garnizoen in de stad verschenen en hij had de kapitein-generaal van Amsterdam zonder enig omhaal afgezet. Er zou nog over zijn vriend Hendrik van Brederode geoordeeld gaan worden en zelf was hij ook aan de kant gezet, maar hij leek gelukkig niet belangrijk genoeg om er veel woorden aan vuil te maken. Binnenkort was hij de adjudant van een vogelvrijverklaarde. Weliswaar was Van Brederode nog steeds de rijkste man van de Lage Landen, maar wat had je aan rijkdom zonder je hoofd? Hendrik had vandaag het enige juiste gedaan en dat was vluchten.

Hij nam de laatste slok van het bier, schoof de pul van zich af en keek voldaan in het rond naar de werktuigen in de rommelige werkplaats. Zijn broer kwam hier zelden. Het was hem te warm en te smerig. Maar zelf kwam hij hier altijd graag. Ze hadden de ijzerhandel gezamenlijk opgezet met steun van hun vader en al na enkele jaren waren ze in diens roemruchte voetsporen getreden. Hun familie behoorde tot de rijksten van Amsterdam en dat was weliswaar niets vergeleken met de rijkdom van de Van Brederodes, maar wel veel meer dan alle eenvoudige lieden in zijn prachtige stad ooit bij elkaar zouden zien. Hij zou nooit meer hoeven te werken als hij deze winter niet de fout van zijn leven had gemaakt. Een fout die hem heel duur kon komen te staan. De rechterhand van de kapitein-generaal van Amsterdam had hij zich sinds die prachtige dag in februari mogen noemen. Lenaert Janszoon de Graeff. De ijzerhandelaar van goede komaf als stadsbestuurder van Amsterdam.

De koningsgezinden waren na overleg in het grote huis De Keyser aan de Amstel onder zijn niet aflatende druk bezweken. Ze keurden de benoeming van Hendrik van Brederode goed. Zijn rijzige vriend die sinds deze winter door eenieder de Grote Geus werd genoemd had hem direct daarna gevraagd als zijn adjudant en hij had niet kunnen

of durven weigeren. Zonder een spoor van twijfel had hij de opdracht aanvaard. Niet om de macht. Niet om het aanzien. Alleen maar omdat hij de opstand wilde steunen. Een opstand die lang op zich had laten wachten en toen zijn vriend eindelijk aangaf dat het grote moment was aangebroken was hij iedereen langsgegaan die er in de stad ook maar iets toe deed. Alle bestuurders, priesters en meesters had hij gesproken en de angst was steeds van hun gezicht te lezen geweest al had het alternatief hen nog veel minder aangesproken. Kaalgeplukt worden door de koning wiens veldheer al onderweg was naar de Lage Landen. Dan nog liever strijd. Hendrik van Brederode was deze winter aan de opstand begonnen. Zijn leger trok door het zuiden en hij beschikte als een van de weinigen over de middelen om ook vol te houden. Lenaert had hem vanaf het eerste begin door dik en dun gesteund en de Amsterdammers waren uiteindelijk akkoord gegaan. Kleur moest er volgens de Grote Geus bekend worden en dat hadden ze tegen wil en dank gedaan.

Na het wegsmelten van de winter had er nochtans niets meer meegezet. Hij zag de ceremonie nog voor zich waar ze later spijt van hadden gekregen. Het luide gejuich dat door het huis galmde zat nog steeds in zijn hoofd. De Grote Geus als kapitein-generaal van Amsterdam. De opstand was eindelijk begonnen en ze zouden het recht in eigen hand gaan nemen. Van Brederode had onder Jan van Marnix een huurlingenleger verzameld in Antwerpen waar zijn broer en hijzelf over een tweede ijzerhandel beschikten die zeker niet voor die in Amsterdam onderdeed. Ze hadden gewillig meebetaald om zich te kunnen mengen in een strijd die al jaren binnen het Franse koninkrijk woedde tussen de katholieken en de calvinisten en ze hadden de kant van de calvinisten van Admiraal de Coligny gekozen. Nog geen maand later was het alweer voorbij geweest. Van Marnix was opgetrokken tegen een overmacht om het belegerde Franse Valencijs te ontzetten dat door de calvinisten was ingenomen, maar Willem van Oranje was veilig met zijn troepen in Antwerpen gebleven. De prins vond het te vroeg om zich in de Franse tweestrijd te mengen. Hij had de ontevreden Antwerpenaren juist tot rust gemaand, terwijl Van Brederode zijn troepen ten strijde liet trekken en Van Marnix had Valencijs hierdoor nooit bereikt. Meer dan tweeduizend man hadden ze verloren in een verschrikkelijke veldslag bij het armzalige dorp Oosterweel en die verdoemde Willem van Oranje was ondanks hun aandringen in Antwerpen gebleven waar hij in stilte had

afgewacht. Ze hadden hun tanden te vroeg laten zien en vanaf nu was de koning gewaarschuwd. Lenaert had zelfs het bange vermoeden dat ze op het hof waren uitgelachen. Hollandse sloebers die zich bemoeiden met zaken die de hunne niet waren. Hij werd nog razend als hij eraan dacht hoe ze bij Oosterweel waren verraden en stond op om zichzelf bij de grote tafel een tweede pul bier in te schenken. Hij moest zijn gedachten op orde zien te krijgen. Voor het eerst van zijn tot hiertoe voorspoedig verlopen leven was hij bang voor de dingen die komen gingen.

De tweestrijd was sinds de slag bij Oosterweel gevorderd tot de Lage Landen. De smeekbeden bij de landvoogdes die zijn vriend de bijnaam Grote Geus had opgeleverd waren zonder uitzondering voor niets geweest. Zijn vriend was er keer op keer vernederd en als een zwerver behandeld die van het hof verwijderd moest worden. Van Brederode had daarna uit nijd zijn calvinistische kleur bekend. Hij weigerde zich te laten commanderen door de vazallen van Philips die naar Vlaanderen en Holland werden gestuurd en had ze stomweg de oorlog verklaard. De koning had zijn veldheer daarna snel benoemd. In Frankrijk had Philips geen macht. Daar liet hij de strijd tegen de aanhangers van Calvijn aan de adel over maar in de Lage Landen was het anders. Hier rees de adel tegen hem op, werden de kerken geplunderd en wilde niemand zijn gehate belastingen nog betalen. De roemruchte hertog van Alvarez was onderweg om orde op zaken te stellen en in zijn kielzog scheen zich een leger te bevinden, zoals nog nooit in de Lage Landen was verschenen. Tandeknarsend nam hij een volgende slok van het bier. Ze waren te ver gegaan en hun ondergang marcheerde al weken richting Holland. Hoe had hij het in vredesnaam zover laten komen? Hij die anders altijd zijn verstand gebruikte.

Hij staarde naar de ijzergieter die al enige tijd geen stukken meer in de pot liet zakken. Het vuur eronder begon af te nemen wat betekende dat dit de laatste loodjes werden van de avond. Nog even en ze zaten in het donker. Het zoete donkerbruine goedje dat hij door zijn keel spoelde begon gelukkig langzaam verlichting te geven terwijl hij zich een gesprek met Van Brederode voor de geest haalde. Die had de resten van zijn trouwe garnizoen na de smadelijke nederlaag spoorwegs naar Amsterdam teruggetrokken en er een poging gewaagd om de bestuurders zover te krijgen dat ze tegen de koning in opstand kwamen. In de steden moest het opnieuw beginnen maar niemand durfde hem

te steunen. Ook Utrecht weigerde keer op keer, terwijl hij daar toch de Burggraaf was. Men bleef de koning en zijn papen trouw en weigerde iedere medewerking aan Hendrik, de uitgesproken protestant die het had gewaagd om de zijde van de opstandelingen te kiezen. Uiteindelijk mocht hij na veel inspanningen van Lenaert wel kapitein-generaal van Amsterdam worden maar voor succes was het al te laat. De hertog van Alvarez had Noircarnes naar Holland vooruitgestuurd om het verzet de kop in te drukken en het zou niet lang meer duren voordat hij hoogstpersoonlijk zou volgen. Lenaert zijn schone havenstad aan de Zuiderzee moest het Spaanse hoofdkwartier in de Lage Landen worden en dat kon niet met zijn vriend als kapitein-generaal aan het roer. Ze moesten hoe dan ook wijken, maar Van Brederode was tegen een beter oordeel in optimistisch gebleven. De hoge adel hoefde zijns inziens niet te vrezen voor het oordeel van de hertog. 'Wie is die Alva om over mij te mogen oordelen?' Zelf was hij lid van de Ligue der groten. Een machtig ridder van het Gulden Vlies. Net als de graven van Egmont en Horne en net als de prins van Oranje. Zelfs de koning had het recht niet om over Hendrik van Brederode te oordelen. Laat staan de hertog. Lenaert had hem op zo'n moment altijd bevreemd aangekeken. Hij wist dat zijn vriend een eigen kijk op de wereld had en dat de hoge adel daar het belangrijkste deel van uitmaakte, maar Hendrik overschatte vaak de beschaving die hij zijn gelijken toekende. Lenaert niet. Hij had meer dan genoeg gehoord over de wreedheden die uit naam van de koning gepleegd werden, om zo voorzichtig mogelijk te willen zijn, en toch had hij zich door de overmoed van zijn vriend laten meeslepen.

Zelf was hij bescheidener, al was hij ook de minste niet. Lenaert en zijn broer zaten dan wel in de ijzerhandel en ze waren jammer genoeg niet van adel maar ze mochten zich wel in eenzelfde of zelfs een betere welstand verheugen dan veel van de seigneurs die het smeekschrift aan de landvoogdes hadden durven ondertekenen. Een flink deel van de Hollandse adel was zo arm als een kerkrat en ze hadden niet voor niets gesmeekt om herstel van hun privileges. Nadat ze keer op keer door de koning uitgelachen waren had de razernij dan ook om zich heen gegrepen. Van Brederode had zelfs vlugschriften laten verspreiden. *Vive Les Gueux*. Zijn scheldnaam als eretitel. De Grote Geus was daarna begonnen om het volk op te hitsen tegen de koning. Lenaert had eerst niet begrepen waarom, maar toen de reactie van de burgerij kwam had hij

het licht gezien. De pest trok door het lage land en het gewone volk was er nog veel slechter aan toe dan hun adel. Helaas kwam de geest uit de fles toen die zich durfden verzetten. Er werd een kerk geplunderd die vol stond met goud en zilver en nadat de verwachte reactie uitbleef was er snel een tweede gevolgd. De plunderingen waren daarna als een storm door het land getrokken. De Grote Geus had het volk aan zijn kant weten te krijgen maar de prijs bleek al snel te hoog toen hij de razernij die erop volgde niet onder controle kreeg. Het leeghalen van de kerken werd door hem veroordeeld maar er was niemand die zich iets van die woorden aantrok. Belust op goud en uit wraak voor de armoede had iedereen huisgehouden alsof er geen oordeel meer zou volgen. Dat volgde echter wel en sneller dan gedacht toen de arrogante hertog van Alvarez in Brussel verscheen.

Zijn goede vriend had toen al geen andere uitweg meer gezien dan de strijd voortzetten. Met zijn steun aan de calvinisten had hij de koning de oorlog verklaard en een terugtocht kwam in het leven van Hendrik van Brederode niet voor. 'Je moet het ijzer smeden als het heet is Lenaert. Dat hoef ik jou toch niet uit te leggen?' Die avond hadden ze gelachen en gedronken, zoals altijd. De eerste slag hadden ze dan wel verloren maar de Grote Geus bleef optimistisch. Alva zou voor rede vatbaar blijven. Hij zou een onderhoud eisen en de zaken uitpraten. Net als de hoge adel hiervoor altijd had gedaan en de hoge adel ging nooit op de knieën. De Graaf van Egmont niet, die van Horne niet en die van Nassau niet. Misschien hadden ze het smeekschrift niet moeten tekenen, maar ze waren het in alles oneens geweest met de koning die het bestuur over de Lage Landen aan de kerk en haar vazallen wilde overlaten. 'De geleerden' noemde Van Brederode ze als er genoeg bier in zat. Priesters en burgers die het lezen machtig waren en zich volgens zijn vriend boven het gewone volk verhieven. Hij had er niets mee. De hoge adel moest het volk besturen. Van de adel waren de burgers afhankelijk, waardoor de hoger geborenen de plicht hadden om rechtvaardig te zijn en naar hun onderdanen te luisteren. De smeekschriften waren daarvoor bedoeld. Om Hendrik zijn privileges terug te geven, zodat het land kon welvaren en niet werd geplunderd door belastingen afkomstig van de geleerden aan wie de koning het bestuur had overgedragen. Lenaert had zoals altijd gefascineerd en zonder onderbreking naar zijn vriend geluisterd. Van Brederode was een man die het geboorterecht had om

in opstand te komen. Hij praatte als brugman, zoop als een ketter en was er volgens de hertog zelfs een geworden. Alleen aan het plunderen van kerken deed hij niet mee uit angst voor zijn eigen rijkdommen en een enkele keer vroeg Lenaert zich wel eens voorzichtig af of het volk wel in opstand was gekomen? Eigenlijk had de Hollandse adel de koning de voet dwars gezet en het volk had slechts een heel klein graantje meegepikt. Lenaert ook. Hij zuchtte. Voor spijt was het te laat.

Zijn maag rommelde en hij ging achterin de werkplaats op zoek naar een homp brood en een dik stuk van de ronde kaas die ze dagelijks lieten bezorgen om de ijzergieters aan het werk te kunnen houden. De kost werd bij het werk verstrekt zodat het vuur kon blijven branden. Hij vond een flink stuk en scheurde er met zijn tanden een hoek af. Met zijn mes sneed hij een even groot stuk van de kaas en plaatste de twee op een houten bord zodat hij een hand vrijhield om de pul nog een klein beetje bij te vullen. Het ging niet om de drank, maar om het brood wat zonder het bier zijn maag nooit zou bereiken. De oude kaas smaakte meteen scherp en bij de tweede hap moest hij het zoete bier er gelukkig alweer bijgieten. Toen hij het brood had vermaald en terugkeerde in zijn stoel was de pot vol en de gieter verdwenen. Het vuur had hij nog eens opgepookt en met de balg van lucht voorzien. Lenaert wist dat de man terug zou keren om vast te stellen dat er geen brokken meer in de pot zaten. Tot dan was hij alleen en kon hij de situatie nog eens goed op een rijtje zetten. Hij moest zijn rust bewaren.

Van Brederode was van Hollandse adel en Willem van Oranje was dat niet. Was dat misschien de reden waarom de prins de smeekschriften niet had ondertekend en zijn troepen in Antwerpen had gehouden? Na Oosterweel had hij het Hendrik recht op de man af gevraagd en die avond had hij voor het eerst hun hechte vriendschap op het spel gezet want zijn vriend had hem die koude winteravond aangekeken of hij water zag branden. ‘Wat bedoel je Lenaert?’ ‘Precies wat ik zeg.’ Hij was fel geworden. ‘Waarom is de prins ons niet te hulp gekomen? Hij moest de calvinisten zelfs in toom houden. Had hij ons gesteund dan waren we die dag met vierduizend man uit Antwerpen vertrokken. Niet met tweeduizend.’ Het hoge woord was eruit gekomen. Hij had zich door de prins verraden gevoeld maar Hendrik was optimistisch gebleven. Toch had hij die avond geëist dat hij te horen kreeg hoe het zat en zijn antwoord had hij gekregen. ‘Van Oranje verwijt ik niets en dat zou jij ook

niet moeten doen Lenaert. Wij hebben zelf gekozen voor de opstand. De prins heeft ons nooit iets beloofd. Ik heb vele gesprekken met hem gevoerd en steeds heeft hij mij verzocht om de wapens niet op te nemen. De koning heeft aan de prins de Lage Landen toevertrouwd en hoewel hij het met veel zaken oneens is wil hij die rol blijven spelen. Daarom heeft hij zijn broer Lodewijk de smeekschriften laten tekenen en heeft hij Egmont en Horne keer op keer gewaarschuwd niet te ver te gaan in hun verzet. Ook ik heb de raad van de prins steeds weer mogen aanhoren maar genoeg is nu eenmaal een keer genoeg.'

Daarna was zijn bravoure gebleken. 'Admiraal de Coligny vecht al jarenlang in Frankrijk voor zijn calvinistische zaak en dit leek mij het moment om ons bij dat verzet aan te sluiten. De prins was het opnieuw met mij oneens. Hij denkt dat we de strijd niet kunnen winnen zonder de steun van de Dietse vorsten en die steun blijft tot nu toe uit. Koning Philips de oorlog verklaren ging hem veel te ver. De calvinisten gaan hun strijd zonder ons echter niet winnen en daarom heb ik zelf besloten om ze bij te gaan staan. Niemand verteld de Hollandse adel wanneer de maat vol is. Dat bepalen we nog altijd zelf. Ik heb de steun van veel Hollandse staten die als het zo doorgaat aan de bedelstaf zullen raken en de prins heeft wat dat betreft makkelijk praten. Het was nu of nooit. We hebben gegokt en het is nog lang niet zeker dat we verloren hebben. De hertog van Alvarez komt naar Brussel. Nou en? Daar heb ik wel vaker een vazal van de koning de bleke huid vol gescholden en ik ben er nog steeds.' Van Brederode had zijn gelijk die avond breeduit grijnzend gehaald en het ontnuchterende verhaal zou Lenaert voor eeuwig bijblijven. Het had hem voor het eerst duidelijk gemaakt hoe naïef hij was als het er werkelijk op aankwam de handel en wandel van de hoge adel te begrijpen.

De Grote Geus had die avond nog een onwrikbaar geloof in zijn eigen positie gehad. Een paar sombere dagen later bleek hij er echter vanaf te moeten vallen toen Egmont en Horne in Brussel zonder pardon en als hondsvotten in de ijzers werden geslagen. De machtige graven waren na weerspraak afgevoerd naar het Spanjaardenkasteel in Gent en dichterbij de hel kon je volgens Lenaert niet komen. Die laffe daad kon alleen met goedvinden van de koning zijn gebeurd en Willem van Oranje had hen meteen erna het goede voorbeeld gegeven. De prins die verdomme niet eens had deelgenomen aan de strijd was spoorlags uit Antwerpen vertrokken naar zijn slot Dillenburg in Nassau om daar op veilige afstand

het oordeel van de hertog af te wachten. Een oordeel waar ook hij zich eigenlijk niets van aan behoefde te trekken, maar de legermacht die de hertog naar de Lage Landen had meegebracht deed anders vermoeden. Van Brederode had zoals altijd anders beslist. Hij wilde Utrecht en Amsterdam aan zijn kant krijgen en dat was hem na weken van praten nog gelukt ook. Toen de hertog lucht kreeg van het verzet dat alsnog in Holland tegen hem werd georganiseerd stuurde hij echter een garnizoen vooruit. Even hadden ze nog gesproken over het opnieuw aangaan van de strijd. Een groot deel van Hendrik zijn soldaten lag inmiddels verzameld in het noorden bij Groningen en die meer dan duizend man hadden in korte tijd naar Amsterdam kunnen optrekken, maar de Grote Geus was er helaas de man niet naar om een stad te belegeren of te verdedigen. Hij vocht in het open veld en met open vizier. Toen de Amsterdamse burgermeesters van zijn eervolle beslissing hoorden moesten ze opgelucht adem hebben gehaald. Ze wisten meteen voor welke partij ze moesten kiezen en Lenaert had daarom vandaag besteed aan het vertrek van zijn vriend en diens getrouwen. Een confrontatie uit de weg gaan en vluchten naar de burcht van Recklinghausen. Dat was het enige dat de Grote Geus nog restte nu de tijd van onderhandelen voorbij leek. De Ligue der groten. Lenaert staaarde moedeloos voor zich uit. Egmont, Horne en van Oranje. Allen ridders van het Gulden Vlies. De hertog van Alvarez had ze de mantel afgerukt, waarachter ze verborgen zaten, en hem met een grote boog in de natte klei gesmeten.

De ijzergieter kwam terug om er een eind aan te maken. Hij stak voordat hij in de pot keek twee lampen aan om goed zicht te houden op het linke werk dat nog moest volgen. Lenaert leegde het laatste restje uit de pul en stond op om te gaan helpen voordat de man elders in de werkplaats naar hulp ging zoeken. ‘Zeg het maar. Waar moet het naartoe?’ Er werd geknikt richting een mal die in de hoek stond. ‘Het is rommel heer. De smid zou het ons teruggeven.’ Lenaert begreep eerst niet waar hij heen wilde maar hielp toen om de mal richting de smeltpot te duwen. De wielen knarsten over de stenen en ze moesten flink kracht zetten om de pot te bereiken. Daarna kwam het gevaarlijkste deel van het vak. ‘Weet u het zeker heer? U heeft er al wat bier inzitten.’ Lenaert lachte om zijn twijfels. ‘Je denkt toch niet dat het huis De Keyser zonder een druppel zweet tot stand is gekomen? Mijn broer en ik hebben heel wat van die hete potten omgedraaid voordat we hulp kregen dus maak je

over mij maar geen zorgen.’ Hij pakte de eikenhouten staander aan een kant vast een knikte naar de gieter die nu zonder aarzeling hetzelfde deed. Omzichtig lieten ze de greep om de pot zakken en toen die vast zat kantelden ze het zwartgeblakerde gevaarte langzaam opzij zodat het brouwsel borrelend in de mal stroomde. Na even te hebben gewacht kantelden ze de pot wat verder totdat het laatste ijzer eruit wilde en Lenaert voelde de hitte langs zijn gezicht schroeien toen ze de smeltpot daarna weer voorzichtig rechtop brachten. De greep werd losgewrikt en met beleid naast de pot geplaatst, waarna de ijzergieter hem geen blik meer waardig keurde en zich haastte om een emmer water te halen die hij in een keer over de gloeiendhete mal goot. De werkplaats vulde zich tot aan het dak met de wolk stoom die van het ijzer afkwam. ‘Klaar.’ Lenaert veegde zijn zweethanden af aan zijn hemd en probeerde de man in de mist terug te vinden. Het duurde even tot de tegen elkaar openstaande deuren de damp verwerkt hadden en de man met een tweede emmer verscheen. Dit keer was de stoom veel minder en hij grijnsde van oor tot oor. Duidelijk voldaan over de gezamenlijk geklaarde klus. ‘Ik zal niet meer naar dat bier vragen, heer. Daar kunt u van op aan.’ Lenaert lachte vriendelijk terug. ‘Eenmaal met de Grote Geus gedronken blijf je op je benen staan jongen, maar vooruit. Waar wil je met die rommel naartoe?’ Ze duwden de mal met twee stokken naar de rechterkant van de schuur waar in de hoek een verhoging stond. Met een uiterste inspanning draaiden de weerbarstige wielen het hellinkje op en boven aangekomen moest hij voor het eerst even op adem komen. De hoeveelheid bier maakte zijn handen niet minder vast, maar de lucht werd hem door dit gesjouw wel ontnomen. De gieter zette zijn ronde stok onder de mal en ging er met zijn volle gewicht aan hangen tot het gevaarte op zijn kant wilde en openviel. De net gestolde kogels rolden vervolgens over de rand in een wachtende kist. ‘Ik zei het zonet al. Het is rommel heer. Dit ijzer is nog maar éénmaal te gebruiken.’ Lenaert knikte, terwijl hij zich mismoedig afvroeg waar de kogels uiteindelijk terecht zouden komen. Daarna hield hij het voor gezien. Helpen met opruimen deed hij niet en het werd laat.

Hij wankelde de warme werkplaats uit en stond na een paar stappen op 't Water aan de Amstel. Van hier was het een klein stukje lopen naar het huis De Keyser waar zijn familie een van de beste onderkomens van Amsterdam voor zichzelf had weten te vestigen. Hij leunde even tegen

het zwart geteerde hout waaruit de werkplaats was opgetrokken en tuurde langs het donkere water van de rivier dat van hier richting de haven leidde. De frisse lucht deed hem goed. De kade werd slechts een paar meter verlicht door de lampen die in de werkplaats branden en in de verte kon hij de zwart omhoog stekende masten onderscheiden van het schip dat de komst van het Spaanse garnizoen had aangekondigd. Er waren veel meer soldaten afgekomen dan hij in zijn stoutste dromen had verwacht. Zijn eerste stappen zette hij behoedzaam om aan het duister te kunnen wennen. De kade was breed genoeg en bang om in de Amstel te vallen was hij niet maar het zou niet de eerste keer zijn dat hij hier pijnlijk door zijn enkel ging op een van de vele losliggende stenen. Pas na een paar minuten maakte hij wat meer vaart. Het voelde koud aan ondanks de warme dag die hem in zijn hemd naar de werkplaats had laten komen. Geen wolk aan de lucht, waardoor een halve maan het silhouet van het voorste schip bescheen dat in de haven lag. Het galjoen was op de beste plaats in de haven afgemeerd en haar bemanning had zich meer dan honderd man sterk ontscheept voordat hun veldheer zich bij de burgermeesters was gaan vervoegen. Lenaert had de situatie snel begrepen en de Grote Geus gewekt voordat diens manschappen iets zouden doen wat ze hadden moeten betreuren. Nu dacht hij met weemoed terug aan het gesprek dat hij daarna met zijn vriend mocht voeren. Hendrik had hem vanochtend voor de zoveelste maal op het verkeerde been gezet.

‘Het is zover zeg ik je! Noircarnes kan ieder moment in de stad verschijnen. Zijn soldaten staan al voor het stadhuis. Vandaag is de laatste kans om te vluchten. Ik heb jouw commandant opdracht gegeven om zijn mannen te verzamelen en zich naar de haven te spoeden.’ Van Brederode had nog in zijn bed gelegen, terwijl de zon al lang en breed op was. Hij had de slaap uit zijn ogen gewreven en tegelijkertijd tot kalmte gemaand. Een slok vers water uit de grote kan naast zijn bed moest de gebruikelijke verlichting brengen. ‘Rustig, rustig, beste Lenaert. Hou je vooral rustig.’ Hendrik had hem aangekeken met zijn van schele hoofdpijn vertrokken gezicht en het had nog een paar flinke slokken geduurd voordat hij werkelijk aanspreekbaar was. ‘Wacht verdomme even op me in de voorkamer als je wilt. Het past een heer toch niet om de zaken in zijn bed te overleggen?’ Niet lang erna was hij in vol ornaat in de voorkamer verschenen waar Lenaert een maaltijd had laten klaarzetten waar